

Ett Sverige fritt från rökning- och nikotinberoende – önskad utveckling till 2035

Under mer än ett sekel har tobaksindustrin med hjälp av det beroendeskapande nikotinet försämrat folkhälsan på ett avgörande sätt både i vårt land och globalt. Rökning är en av de viktigaste förebyggbara riskfaktorerna för sjukdom och förtida död. Rökning förkortar livet med i genomsnitt 10 år och de sista levnadsåren är förknippade med allvarlig sjukdom, lidande, vårdbehov och samhällskostnader.

Sedan sekelskiftet har det förebyggande arbetet väglett av WHO:s ramkonvention om tobakskontroll vars avsikt är att minimera och eliminera tobakskonsumtion i alla dess former och nikotinberoendet. I konventionen tydliggörs nikotinet centrala roll för tobaksbruk och beroendeutveckling. När cigarettökningen minskat har tobaksindustrin introducerat en mängd nikotinprodukter som med smaksättning och utformning riskerar att barn och unga fastnar i ett beroende som kan bli en inkörsport till andra droger.

Det sammantagna bruket av nikotin- och tobaksprodukter ökar både bland unga och vuxna i Sverige. Produkterna innehåller nikotin som är akuttoxiskt gift, nerv- och kärlpåverkande samt starkt beroendeframkallande. Nikotin uppfyller kriterierna för att klassas som en narkotisk drog och utgör ett särskilt allvarligt hot mot folkhälsan. WHO:s expertgrupp bör uppmärksammas på detta.

Två handlingslinjer och mål för de närmaste åren

1. Intensifiera arbetet med Tobacco Endgame Rökfritt Sverige 2025.

Nuvarande mål med mindre än 5% dagligrökare ska omfatta alla befolkningsgrupper. Avsätt resurser för att stödja kvarvarande dagligrökares strävan att sluta röka.

2. Minska exponeringen av lockande nikotinprodukter speciellt för barn och unga.

Begränsa marknadsföring och försäljning av nikotinprodukter. Besluta om en plan och ett mål för en nikotinfri generation till 2030.

Målsättningen fattas i samklang med nationella och internationella aktörers styrdokument:

- Folkhälsopropositionen 2017/18. God och jämlik hälsa: en utvecklad folkhälsopolitik. Socialdepartementet 2018.
- En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings-, och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025.
- FN:s Barnkonvention.
- Världshälsoorganisationens (WHO:s) ramkonvention om tobakskontroll.
- EU:s tobaksprodukt direktiv.
- FN:s resolution Agenda 2030.
- EU: Europe's Beating Cancer Plan 2021 – 2040.

Vi uppmanar politiker och beslutsfattare på alla nivåer att använda följande verktyg för att nå tobaksmålen, baserade på WHO:s ramkonvention om tobakskontroll:

Artikel 5 Allmänna skyldigheter

5.3 Folkhälsopolitiken om tobakskontroll ska skyddas från påverkan av kommersiella och andra intressen inom tobaksindustrin.

- Tobaksindustrin och dess allierade ska inte bjudas in för att påverka den lagstiftning som syftar till att skydda unga eller förbättra folkhälsan.

Artikel 6 Åtgärder för att minska efterfrågan på tobak

6.1 Pris- och skatteåtgärder

- Samtliga nikotinprodukter som inte är läkemedelsklassade beskattas som tobak.
- Höj regelbundet beskattningen på alla nikotin- och tobaksprodukter.

Artikel 8 Skydd mot exponering för tobaksrök och andras bruk av nikotinprodukter

- Inför rökfria inomhusmiljöer i flerbostadshus inkl. balkonger och entréer.
- Utöka rökfria offentliga miljöer t.ex. inom anläggningar för idrott, fritid och kultur.
- Stopp för bruk av samtliga nikotin- och tobaksprodukter* under skoltiden.

Artikel 9 Produktreglering av tobaksvarornas innehåll

- Förbud av smaktillsatser i e-cigarett, snus och nikotinprodukter.

Artikel 11: Förpackning och märkning av produkter

- Inför neutrala paket som enbart innehåller varningsbilder och -texter samt producentnamn.
- Nikotinprodukter* ska ha hälsovarningar som utgör minst 50% av paketets visuella yta.
- Paketering av nikotinprodukter får inte innehålla budskap om hälsosamma effekter.

Artikel 12 Allmän upplysning

- Informationskampanjer till allmänheten om hälsoriskerna tillika beroendet vid nikotin och tobaksbruk liksom vinsterna med tobaksavvänjning och en nikotin och tobaksfri livsstil.
- Säkerställ att samtliga elever i grundskolan får kunskap om hälsorisker kopplade till nikotin samt hur tobak motverkar de globala hållbarhetsmålen.

Artikel 13: Exponeringsförbud av tobak i butiker och säljställen

- Exponerings- och reklamförbud (direkt och indirekt) av samtliga nikotin- och tobaksvaror samt sponsring i samtliga medier.

Artikel 14 Tobaks- och nikotinavvänjning

- Erbjud effektiva program som inkluderar läkemedel för tobaksstopp.
- Ge sjukvårdspersonal resurser att erbjuda tobaksavvänjning i mötet med patienter.
- Hänvisa till Sluta-Röka-Linjen på alla nikotin- och tobaksvaror.

Artikel 16 – Försäljning till och av minderåriga

- Höjd åldersgräns för köp av nikotin- och tobaksprodukter.
- Skärpning av tillstånd och tillsyn för försäljning t.ex. via internet och nära skolor.
- Begränsa försäljning av nikotin- och tobaksprodukter till speciella butiker jmf. Systembolaget.

*läkemedelsklassade undantagna.